

Jiří Dvorský

Otázka postoje k tradicím, problém jejich použitelnosti, otázka jak naložit se starými tradicemi, byla v novějších evropských dějinách nastolena prvně v procesu buržoazních revolucí. Nová nastupující buržoazní třída si nutně musela položit otázku, co podniknout se starými tradicemi. Program nastupující buržoazie znamenal rozchod se starým světem, tedy i s tradicemi minulosti. Buržoazní revoluce nesla na svém praporu heslo zkázy starého světa a negaci středověkých tradic, o které se opírala stará feudální třída.

Velmi brzy se však ukázalo, že vakuum, které po buržoazních revolucích vzniklo, není buržoazie schopna v plné míře nahradit. Nově vzniklou absencí tradic pociňuje buržoazie jako cosi společensky velmi nebezpečného a snaží se staré tradice něčím zastoupit, většinou však hodnotami velmi pokleslými.

Vidíme, jak se u této nové nastupující třídy velmi brzy formuje určitý, navenek pečlivě skrývaný, komplex méněcennosti vůči staré aristokracii a feudálním vládcům. Spatřujeme zde i určitou nostalgii nad zanikajícím světem šlechtických titulů i aristokratických sídel. Jsme již od počátku 19. století svědky paradoxního jevu, kdy noví zbohatlíci, majitelé továren a podniků, usilují o udělení šlechtického titulu, kdy bohatí živnostníci kupují středověké hrady a dávají si je upravovat na svá sídla, aby se alespoň takto co nejvíce přiblížili lesku feudálních velmožů. Buržoazie tedy na jedné straně neguje /přinejmenším alespoň verbálně/ tradice minulosti, na druhé straně je znovu v rozmělněné a pokleslé podobě obnovuje.

Podívejme se, které tradice ovlivňovaly rozvoj české národní společnosti v 19. století, s jakým odkazem minulosti musela nastupující buržoazní třída počítat. Byl to především velký odkaz husitského revolučního hnutí, odkaz husitské

revoluce. Dnes víme, že ani v době pobělohorské nebylo možno sílu tohoto velkého odkazu zmenšit a bagatelizovat. Známe jeho ohlas v dílech barokních vlastenců, jako byli Balbín, Pešina a další, kteří si i přes své protireformační postoje byli plně vědomi velikosti doby husitské. Palackého výklad husitství jako nejvýznamnější epochy českých dějin byl dovršením tohoto dlouhodobého poznávacího procesu.

Byla zde ovšem řada dalších tradic, s nimiž se musela česká buržoazie vyrovnat, popřípadě s nimi svést zápas. České 19. století bylo ovlivněno tradicí svatováclavskou, ludmilskou, vojtěšskou, tradicí doby Karla IV., epochou rudolfínskou, tradicí českého baroka a tradicí svatojánskou, tradicí třistaletého utrpení po Bílé hoře a selských rebelií, tradicí josefínskou a leopoldínskou, tradicí revolučního jara národů a jeho konce.

Je možno říci, že česká buržoazie 19. století nebyla schopna přijmout žádnou tradici minulosti, která byla skutečně velká a morálně zavazující. Nebyl to tedy pouze osud odkazu husitské revoluce, pro buržoazii byly stejně nepřijatelné i další velké hodnoty vytvořené v tisíciletém toku národních dějin. Názorně nás o tom přesvědčuje polemika o smyslu českých dějin, k níž došlo na sklonku 19. století.

Programem české buržoazie bylo konzervativní maloměšťáctví, které ovšem bylo zcela neslučitelné se vším velkým, co přinesla minulost. Toto konzervativní maloměšťáctví bylo pak plně využíváno nově vznikajícími buržoazními politickými stranami, které je učinily součástí svého politického kalkulu. Dokonce i nově vznikající buržoazní republiku spojily tyto strany s tímto programem.

Je třeba říci, že tento postoj není ani dnes zcela mrtev. Konzervativní maloměšťáctví je stále velkým společenským nebezpečím. Je úkolem celé naší soudobé kultury svést s tímto zlem rozhodný zápas a vědomě přitom vycházet z velkých pokrokových tradic minulosti.